

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

פרשת אמור

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר"

שבע"פ (במס' סוכה בפי לולב הגזול משנה ג) קודמים לולב והדס וערבה לערבי נחל ושמן התם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" עיי"ב (אמור כג מ). הנה סדרן של ארבעת המינים בתורה הם: פרי עץ הדר שהוא אטרון, כפת תמרים שהוא לולב, ענף עץ עבות שהוא הדס, וערבי נחל שהוא ערבה. ופתח באתרוג ואח"כ לולב ואגודתו.

א-

סוכה (פי"ג מ"א) לולב הגזול וכו' עיי"ב, (שם מ"ב) הדס הגזול וכו' עיי"ב, (שם מ"ג) ערבה גזולה וכו' עיי"ב, (שם מ"ד) אתרוג הגזול וכו' עיי"ב. פתח בלולב ואגודתו וסיים באתרוג, וכי"ה סדרן בטור ושוי"ע.

וצ"ב אמאי שינה התנא סדרן לפרשם קודם לולב ואגודתו ואח"כ האתרוג, ממה שכתבה התורה קודם האתרוג ואח"כ לולב ואגודתו. **ובתוס' יו"ט** (שם) בד"ה לולב וכו', **ולפי שהלולב נאגד עם ההדס והערבה כמ"ש במשנה ח': הלכך מפרש להו ברישא וכסדרן בכתוב** כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל והדר מפרש לאתרוג, אף על גב דפרי עץ הדר ברישא כתיב. **ועוד דהא מברכים אלולב הואיל ובמינו גבוה מכולן**, כדאיתא בגמרא (ל"ב ב) והלכך נמי אקדים פירושיה והדר מפרש לה כסדרן המפורשים אחריו בכתוב. אי"נ משום דאגיד עמיה, עכ"ל.¹

ובספר הון עשיר (שם) בד"ה לולב. הקדים לדין הדס, והדס לערבה, וערבה לאתרוג, שלא כסדר הכתוב. **לרמוז דרך אגודתם, שצריך לאגדם בענין שיהיה הלולב עולה מההדס, וההדס מהערבה, והערבה עולה על האתרוג, ככתוב בלמודי הארי זלה"ה**. ועיין בספרי משנת חסידים מסכת ימי מצוה וסוכה פרק ד' והתייטי כתב טעם אחר בשם התוספות, עכ"ל.

אמנם לפי דבריהם דלולב ומינו קודמים לאתרוג נוכפי הטעמים המבוארים שם, אי"כ צ"ב אמאי הקדימה התורה אתרוג תחילה. **וי"ל עפ"י מש"כ התוס'** (פסחים לו א) בד"ה עוני קרינן ביה, והא דגבי לולב (סוכה לב א) כ"ע מודו דכפת כתיב, ולא אמר כפות קרינן ויצטרך שני לולבים ליטול, אור"י משום דהתם סמכין אקרא פרי עץ הדר, דלא משמע אלא חד, לכך מודו התם כ"ע דדרשינן מסורת, עכ"ל. **ומתיישב** מה שהתורה הקדימה אתרוג ללולב, כדי ללמד דמה אתרוג אחד כך לולב אחד. וכבר כתב כן עדר"י בספר כפות תמרים (שם לב א) בד"ה תוספות ד"ה כפת, עיי"ש עוד שם מה שהאריך בזה.

ב-

גם יש לבאר ובהקדם מה שאמרו במדרש רבה (אמור פרשה ל אות יב), **ד"א פרי עץ הדר אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח**, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. **כפות תמרים אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח**, כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. **וענף עץ עבות אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם**, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. **וערבי נחל אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח**, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם לא תורה ולא מעשים טובים.² ומה הקדוש ברוך הוא עושה להם לאבדן אי אפשר, אלא אמר הקדוש ברוך הוא יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו, וכו' עיי"כ.³

בחולין (צ"ב א) איתא, אמר רבי שמעון בן לקיש, אומה זו כגפן נמשלה, **זמורות שבה** אלו בעלי בתים, **אשכולות שבה** אלו תלמידי חכמים, **עלין שבה** אלו עמי הארץ, **קנוקנות שבה** אלו ריקנים שבישראל, והיינו דשלחו מתם⁴ **ליבעי רחמים איתכליא על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימן איתכליא**, עיי"כ.

ובפי' רש"י (שם) בד"ה אומה זו, **ישראל**. נמשלה כגפן, "גפן ממצרים תסיע" (תהלים פ ט). **זמורות שבה** אלו בעלי בתים, דמה הזמורה הזו מוציאה לולבין ועלים ופרי והוא עיקר הגפן, כך בעלי בתים גומלי חסד ומחזיקים ידי עניים ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם ומתקיימים על ידם. **עלין**, שבגפן סובלין הרוח ומביינים על האשכולות שלא יכס שרב ושמש ורוחות, כך עמי הארץ חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים. **קנוקנות** וידיילי"ש דלא חזו למידי, עכ"ל.

בספר ברכת חיים (אלטשטאדט, חלק האגדה, תולדות אות ט), בזה י"ל ג"כ דיוק המפורשים על מה שבתורה שבכתב (בפי אמור כג מ) הקדים האתרוג (פרי עץ הדר) לכפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, ובתורה

עוד יש לבאר והוא בהקדם מש"כ בספר תולדות יצחק עה"ת (ויחי מט ג): בד"ה זבולון לחוף ימים. **ראוי שיקדים ליששכר שנולד ראשונה, והקדים לזבולון לומר שהמחזיק יד לומדי תורה יש לו שכר יותר מהלומד**, עכ"ל.

הנה מש"כ שהמחזיק יד לומדי תורה יש לו שכר יותר מהלומד, צ"ב מהיכי תיתי שיהיה שכרו של התומך גדול משכרו של הלומד עצמו. ונראה עפ"י מה שאמרו בברכות (זו א) גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים, שנאמר "נשים שאננות קמנה שמענה קולי בנות בטחות האזנה אמרת" (ישעיה לב ט) עיי"כ. ובפי' רש"י שרי קראן שאננות ובוטחות, עכ"ל.

(שם): אמר ליה רב לרי חיאי נשים במאי זכיין, באקריוי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנווי גברייהו בי רבנן, ונטרן לגברייהו עד דאתו מבי רבנן, עיי"כ.

ובפי' רש"י (שם) 'לבי כנישתאי תינקות של בית רבן היו רגילין להיות למדים לפני רבן בבית הכנסת'. 'בי רבנן' בית המדרש ששם שונים משנה וגמרא. 'ונטרן לגברייהו' ממתנינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת וללמוד תורה בעיר אחרת, עכ"ל.

בדרשות חת"ס (חייב נצו"י) בד"ה ואמר וכו', הא דשאל נשי במאי זכיין, ר"ל במאי זכיין יותר מאנשים, דאמרין גדולה הבטחה וכו', ואמר בזכות שמחזיקים ידי בעליהם ומגדלים בניהם לתורה, כי הבעלים בעצמם ומכל שכן הבנים אפשר שיקלקלו ויקופח שכרם, אבל הנשים עושות את שלהם להחזיק וכו', שכר האשה לא יקופח כאלו היתה מגדלת "בעל ובן" צדיקים גמורים וכו', עכ"ל.⁵

ובספר ארץ חמדה להמלבי"ם (ברכות שם) בד"ה גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים וכו', י"ל כי הלומד מתנאי הלימוד שיהיה לשם שמים, ואם לאו אינה תורת ה' שיקבל עליו השכר השלם, אבל נשים הם בקבלת שכר בעבור שמחזיקות בידי בעליהם ובניהם שילמדו, אי"כ אף אם בעלה ובניה לומדים שלא לשמה מ"מ היא עשתה את שלה לשמה ומקבלת שכרה תמיד, וע"ז גדולה הבטחה של הנשים יותר וכו', עכ"ל.

ולפי דבריהם מבואר מש"כ בתולדות יצחק, **שהמחזיק יד לומדי תורה יש לו שכר יותר מהלומד**. והוא משום שהמחזיק לומדי התורה שכרו משלם אף שהת"ח בעצמו אפשר שיקלקלו ויקופח שכרם וכמו שכתב בחת"ס, גם המחזיקים בהם שכרם משלם אף שהת"ח לימודם פעמים שלא לשמה וכמו שכתב בארץ חמדה.

בספר צמח דוד (וזאת הברכה לג יח) עה"פ "ולזבולן אָמר שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתָךְ וַיִּשְׁכַּר בְּאַהֲלֵיךָ" והנה וכו', ומה יאמר ביששכר דתיבת "שמח" נאמר עליו וכו', אפי' גם יששכר יש לו לשמוח, אפילו ח"ו אם עוסק שלא לשמה, מ"מ יגיע לו ג"כ חלק לעוה"ב, כיון שעל ידו יש לזבולן עוה"ב, במה שמקבל ממנו הצדקה לעסוק בתורה וכו', עכ"ל.

ולהמתבאר י"ל דמלבד מה דהת"ח צריכים לכבד את תומכיה, כיון שעל ידם יורד מעליהם עול ד"א וכמו שכתב בספר ברכת חיים, גם צריכים לכבדם מטעם שעל ידיהם זוכין ששכרם כאילו למדו בלי הפסק, וכאילו למדו לשמה, וכמו שביאר בספר צמח דוד. **ולכן שפיר הקדים התנא לפרש קודם לולב ואגודתו שהם מרמזים על התומכי תורה, ואח"כ האתרוג שהוא מרמז על הת"ח.**

¹ וכ"ה עדר"י בספר פני יהושע (שם) ובספר פני שלמה (שם) עיי"ש בארוכה.
² עיי' בפי' יפה תואר (על המדרש שם) מש"כ בזה.
³ ועיי' עוד בפי' ליו"ט ראשון של סוכות (בד"ה אקחה בראשון).
⁴ מארץ ישראל.